

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet

Åpen kirke

Veiledning

Bilder:

Forsidebilde: Hamar domkirke i Hamar bispedømme. Murkirke fra 1866.

Arkitekt Herman E. Schirmer. Foto: Lars Erlend Kielland

Billedkollasj side 4:

Bakkehaugen kirke i Oslo bispedømme. Murkirke fra 1959.

Arkitekt Erling Viksjø. (kirkesok.no)

Sørbo kirke i Stavanger bispedømme. Murkirke fra 1130.

Arkitekt ukjent. Foto: Torild Granhaug (kirkesok.no).

Nesseby kirke i Nord-Hålogaland bispedømme. Trekirke fra 1858.

Arkitekt: Christian Henrik Grosch (kirkesok.no).

Rennebu kirke i Nidaros bispedømme. Trekirke fra 1669.

Arkitekt: Ole Joensen Hindrum og Titus Bülche. Foto: Torild Granhaug (kirkesok.no)

Heddal stavkirke i Agder og Telemark bispedømme. Trekirke fra 1200.

Arkitekt ukjent. Foto: Dagfinn Rasmussen (kirkesok.no)

Bilde s. 6: Person i kirkebenk. Foto: Hamar bispedømmekontor

Bilde s. 7: Barn ved kirkebenk. Foto: Esko Jamsa

Bilde s. 8: Orgelet i Kongsberg kirke i Tunsberg bispedømme. Murkirke fra 1761.

Arkitekt overbergmester Joachim Andreas Stuckenbrock. Foto: Vidar Skaaar Borgersen

Bilde s. 9: Døpefont i Son kulturkirke i Borg bispedømme. Murkirke fra 2014.

Kvernaas Arkitekter og glassdesigner Cathrine Maske. Foto: Werner Zellien

Bilde s. 10: Lysglobe i Oslo domkirke i Oslo bispedømme. Murkirke fra 1697.

Arkitekt Wiggers og Chateauneuf. Foto: Oslo domkirke

Bilde s. 11: Pilegrim. Foto: Shutterstock

Bilde s. 13: Tromsdalen kirke, også kalt Ishavskatedralen i Nord-Hålogaland bispedømme.

Murkirke fra 1965. Arkitekt Jan Inge Hovig. Foto: Yngve Olsen

Bilde s. 13: Barn i klokketårn. Foto: Kirkerådet

Bilde s. 19: Interiør Røros kirke i Nidaros bispedømme. Murkirke fra 1784.

Kirken kalles også Bergstadens Ziir (betyr pryd) pga. overskriften ved inngangsdøren: *Til Guds ære og Bergstadens Ziir.*

Arkitekt Peter Leonard Neumann. Foto: Torild Granhaug (kirkesok.no)

Siste side: Nye Våler kirke i Hamar bispedømme. Trekirke fra 2015.

Arkitekt Espen Surnevik. Foto: Rasmus Norlander

Innholdsfortegnelse

Forord	5
Kirken – et levende hus	7
Noen eksempler på å holde Åpen kirke	10
Fremgangsmåte for å etablere tilbud om Åpen kirke	11
Hvordan rekruttere og skolere kirkeverter	12
Samarbeid rundt bygget	13
Reiseliv	13
Den kulturelle skolesekken	14
Vedlegg	15
1. Retningslinjer for kirkeverter i Åpen kirke	15
2. QR-kode	17
3. Forslag til brosjyremal	18
Ressurser	19

Kirkebyggdatabasen Foto: Torild Granhaug

Foto: Dagfinn Rasmussen, Riksantikvaren CC BY

Forord

Menigheter mottar i økende grad ønsker om at kirkerommet er åpent også utenom gudstjenester og kirkelige handlinger. Ønskene kommer fra mennesker i lokalmiljøet, pilegrimer, turister og andre.

Kirkene er levende bygg som representerer vår tro og en enestående og tusenårig norsk håndverkstradisjon og arkitektur-, kultur- og kunsthistorie. Dette verdsettes i økende grad, også langt utenfor Norges grenser av ulike fagmiljøer og turister.

Interessen for å besøke kirkerommet forteller noe om det å være et søkende menneske i vår tid, og kirken kan la seg utfordre av dette også i et diakonalt perspektiv. En åpen kirke handler om mer enn å gjøre et rom tilgjengelig. Det er en måte å være kirke på. Derfor angår arbeidet med åpne kirker alle menigheter i Den norske kirke.

Veilederen *Åpen kirke* ønsker å inspirere, motivere og peke på mulige måter å legge til rette for flere åpne kirker. Her finnes også tips om hvordan frivillige kirkeverter kan rekrutteres og skoleses som en del av menighetens liv og bidra til stedsutvikling.

Åpen kirke er utarbeidet på bakgrunn av Kirkemøtets sak i 2018 *Rapport og veivalg for Den norske kirkes kunst- og kultursatsing KM 11/18, vedtak 13 Åpne kirker og pilegrimsarbeid*:

«Kirkemøtet ser at åpne og tilgjengelige kirkerom er viktige både for lokalsamfunnet og mennesker på reise.

Kirkemøtet oppfordrer menighetene til å samarbeide med hverandre og relevante samarbeidsparter for å sørge for flere åpne kirker.

Særlig er dette viktig langs pilegrimsledene.»

Bakerst i veilederen finnes et forslag til retningslinjer og avtale for kirkeverter, QR-kode informasjon, mal til en liten brosjyre om kirkebygget og nyttige lenker for mer informasjon. Vi ønsker lykke til med arbeidet!

Med vennlig hilsen
Kirkerådet, mai 2021

«Det er her jeg kan komme når mit rum er for lille. [...] Alt hvad jeg bærer er båret før af andre og legges under sølje af sten.»
Takksigelse nr. 6 av Helle S. Sørup,
fra diktsamlingen *Send flere engle. Andægtigheder* (2012)

Kirken – et levende hus

Kirken er et levende hus. Kirkebygget er en historie om hvordan mennesker til enhver tid forstår sitt liv og praktiserer sin tro. Synet av og møtet med kirkebygget fremstår for mange som inngangen og kjernen i kontakten med kirken. Her møtes og veves religiøsitet og allmennkultur sammen og bekrefter stedets verdier og historie.

Kirken er et fysisk og mentalt knutepunkt ved dens over 1600 kirkebygg. De eldste kirkene gir mennesker nøkler til å tolke og forstå hvordan slekt og samfunn har vokst frem. Samtidig settes de nyere kirkebyggene inn i en tusenårig norsk tradisjon og formidler kunnskap om byggeskikk, håndverks-tradisjoner og kunstuttrykk.

Et grunnleggende trekk ved kirken er gjestfrihet og diakoni. I et åpent kirkerom opplever mange å bli favnet i sin lengsel og stimulert i sin nysgjerrighet. Møtet med et åpent og stille kirkerom kan gi enkeltmennesker mulighet til å lene seg inn til søyler av tidligere menneskers tro og erfaringer og bli en del av noe større. Det er fordi kirkerommet har et budskap gjennom sin utsmykning og i sin historie som lokal tros- og tradisjonsbærer. Kirkerommet slutter aldri å invitere til nye tolkninger.

Når en går inn i kirkebyggene, møter en et rom som er bygd med et særlig formål: å være et møtested mellom mennesker og Gud. Det er et rom for bønn, takk, klage, stillhet og fellesskap. Her er viktige hendelser i livet, fra de lykkeligste til de vanskeligste, lagt frem for Gud. Dette gjør kirkerommet til et hellig sted.

«Orgelet blir kalt *Instrumentenes dronning*.
Hun kan lokke med en fløytetone og bruse som et orkester.
Der ordene tar slutt, fortsetter tonene å klinge.»

Kirkerommet eies av alle, både av den som ferdes der ofte, den som har en oppgave der og den som kommer dit en sjelden gang. I de aller fleste lokalsamfunn var kirkebygget den eneste offentlige bygningen i hundrevis av år. Kirken bekreftet at man tilhørte en felles historie.

I dag skjer kontakt med det offentlige for det meste digitalt, også det formelle i kontakten med kirken. Man tilhører fremdeles et sokn, men svært sjeldent det samme gjennom et helt liv og for hele slekten. Dermed fester det seg et bånd hos enkeltmennesket til flere kirkebygg. Båndet oppstår gjennom overgangsriter og skaper en ramme rundt menneskers liv som slektens historie er skrevet inn i.

Norsk kirkearkitektur – både gammel og ny – er internasjonalt anerkjent med flere nominasjoner og tildelinger av anerkjente priser. Sammen med kunstnerisk utsmykning trekker disse byggene mennesker til seg fra hele verden. De vil inn i byggene og oppleve deres særegne atmosfære og utforming.

Den mangfoldige og økende interessen fra mennesker som vil inn i kirkene, viser behovet for et åpent rom som kan favne livet, gi rom for undring og mulig tilhørighet. Få andre steder i dagens samfunn har slike rom. Både pilegrimer og andre som tilfeldigvis kommer forbi, bor i nærheten eller har reist langt, bærer med seg dette ønsket: å få komme inn i stedets kirke.

«Her e det et lite barn som kommer, [...] i ei kirke i en hellig dåp.»
NoS 2013, nr. 592 Tekst og melodi: Kari Bremnes

Noen eksempler på å holde Åpen kirke

Her er skissert ulike eksempler på kirker som holdes åpne utenom arrangement:

Ubetjent kirke tilrettelagt av ansatte og frivillige

I sommerhalvåret åpnes kirken kl. 8 hver morgen når ansatte kommer på jobb. Kirken stenges ikke når arbeidsdagen er over, men står åpen til kl. 20 hver kveld. Da kommer det en frivillig som sjekker at alt er i orden, og stenger kirken for dagen.

Betjent kirke med hjelp av frivillige

Kirken er åpen daglig fra 15. juni og ut august fra kl. 11-16. Det skjer ved hjelp av frivillige som får en kort opplæring på forsommeren; praktisk med nøkler, renhold og sikkerhet. I tillegg får de opplæring i å formidle kirkens historie. Lysgloben står fremme i kirkerommet og i benkene kan det ligge noen enkle foldere med informasjon og bønner på ulike språk som de besøkende kan bruke for ettertanke og meditasjon.

Betjent kirke med tilkalling av nøkkelperson

Kirken er åpen når noen ringer og ber om det. Utenfor kirken står det en plakat med telefonnummer til 6 naboer i nærheten. De kan ringes og vil komme i løpet av kort tid, åpne opp kirken og gi informasjon om kirkens historie, gjenstander og bruk.

Betjent kirke med ansatte

Kirken er åpen med en ansatt tilstede som møter menneskene som kommer. Det gis informasjon, omvisning og mulighet for samtale etter behov.

Fremgangsmåte for å etablere tilbud om Åpen kirke

Menighetsråd, fellesråd og ansatte er sentrale i arbeidet med Åpen kirke. De må avgjøre om og hvordan kirken skal være åpen, men også bruken av frivillige i dette arbeidet.

Følgende prosess anbefales:

- Drøft form og omfang av tilbudet som Åpen kirke skal ha
- Gjør en risiko-analyse for sikring av Åpen kirke¹
- Drøft bruk av QR-kode² som kan gi besøkende informasjon om kirkebygget og aktiviteten der
- Informer om Åpen kirke:
  - i menighetsblad, lokal og annen relevant avis, på kirkens hjemmeside, i sosiale medier og hos regionalt pilegrimssenter
  - oppdater informasjon på www.kirkesok.no
  - bruk www.skjerikirken.no og www.visitnorway.com
  - bestill plakater, banner, informasjonsbukk o.l.

«For meg er det av stor betydning
å få komme inn i kirkene langs pilegrimsleden.
Jeg er nysgjerrig på hvordan de ser ut inni.
Jeg lurer på hvordan kirken arbeider her i Norge.»

Utenlandsk pilegrim

---

¹ Se KAs [Veiledning om sikring av åpne kirker](#) side 11-14.

² QR-kode (Quick Response Code) er et strekkodesystem. Se mer informasjon under vedlegg.

Hvordan rekruttere og skolere kirkeverter

Å være kirkevert³ for Åpen kirke er en del av menighetens fellesskap. Å ha slike verter kan i seg selv bidra til å åpne kirken for befolkningen. Men hvordan rekruttere dem?

Noen tiltak:

- Informer om muligheter til å være kirkevert på menighetens hjemmeside, i lokal og annen relevant avis, på oppslagstavle i kirken og i lokalmiljøet, i sosiale medier, gjennom personlig henvendelse, regionalt pilegrimssenter o.l.
- Inviter til kurs om kirkens arkitektur, utsmykning og lokale historie, generell kunst- og arkitekturkunnskap, opplæring i sikkerhet som vert og sikkerhet for bygget
- Engasjer ungdom og konfirmanter som kirkeverter f.eks. gjennom:
  - et valgfritt opplegg i konfirmantundervisningen om vertskaps- og formidlerrollen i menighetens arbeid
  - et generasjonsprosjekt i menigheten om å utarbeide informasjonsmateriell og presentasjonsform hvor ungdom med IT-kompetanse samarbeider med voksne personer som har kunnskap om kirken, dens arkitektur, utsmykning og annen historie
  - et samarbeid mellom menigheten og videregående skole, høyskole og universitet som har reiseliv som fag eller utdanning, om praksisplass
  - et samarbeid med kommunen om sommerjobb for ungdom som kirkevert eller guide i kirken hvor lønn helt eller delvis finansieres av kommunen
- Samarbeid gjerne med lokalt historielag, kunst- og håndverkslag, lokale kunstnere om kunnskapsformidlingen
- Utdann kirkeguider i samarbeid med lokal turistforening og guidelag som får et særskilt ansvar for å ha omvisninger for interesserte som turister, skoleklasser og lokalbefolkning

---

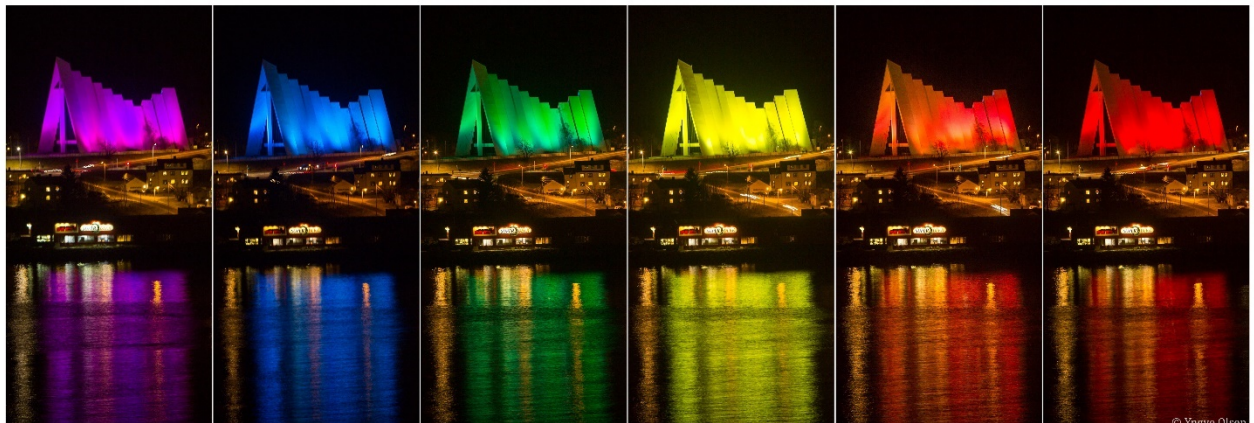
³ Oppgaver som formidler av kirkerommet med dets arkitektur og utsmykning, inngår i denne sammenheng i begrepet kirkevert.

Samarbeid rundt kirkebygget

Reiseliv

Kirken som besøksmål, bør ligge på den lokale siden til www.visitnorway.com. Da inngår kirken i et samarbeid med kommunenes turistkontor overfor opplevelses- og kulturturistene med interesse for arkitektur, kunst og kultur.

Her kan *Åpen kirke*, med og uten guiding, markedsføres sammen med konserter og andre kulturarrangement i kirken, gjerne med lenke til kjøp av billetter. Tidspunktene for *Åpen kirke* og evt. arrangement bør samsvare f.eks. med anløp for hurtigrute og cruisebåter, gjennomreisende grupper av sommerturister og andre interesserte.

Den kulturelle skolesekken

Den kulturelle skolesekken er et tilbud om kunst- og kulturopplevelser som hvert år gis til alle elever i grunnskolen og videregående skole. Et slikt samarbeid med skolen utvikler kunnskap om kirkebygget og kan åpne for en nysgjerrighet på kirken ved en senere anledning.

Vedlegg

1. Retningslinjer for kirkeverter i Åpen kirke

Disse retningslinjene kan tilpasses lokalt og ligger som wordfil i Ressursbanken.no i ressursen Åpen kirke.

Folk har ulik motivasjon og behov for å komme til Åpen kirke. Kirkevertens fremste oppgave er å respektere dette gjennom en diskre og verdig tilstedeværelse, samt å gjøre kirkerommet tiltalende og tilgjengelig for alle som søker det.

Godt orientert

Kirkeverten er kirkens representant overfor de besøkende som kan være mennesker fra lokalmiljøet, turister eller pilegrimer. Det kan også være et organisert klassebesøk fra Den kulturelle skolesekken eller en fast lunsjkonsert ved organisten.

Kirkeverten må være orientert om dagens program i kirken. Det må være lett tilgjengelig for de besøkende. Da vil besøket oppleves som godt.

Gi den enkelte rom for stillhet og kontemplasjon

En åpen kirke inviterer til stillhet og kontemplasjon. Noen besøkende ønsker å vandre rundt i kirken og reflektere over rommets inventar, utsmykning og arkitektur. Andre ønsker å sette seg ned i stillhet og bønn. De aller fleste besøkende respekterer dette ved at evt. prat skjer lavmælt dem imellom.

Skulle noen ønske en fortrolig samtale, er det kirkevertens primære oppgave å sette vedkommende i kontakt med menighetens prest eller diakon. Kontaktinformasjon til disse må være lett tilgjengelig.

Er samtalen av en enklere art, skal kirkevertens utgangspunkt være å lytte, ikke diskutere. Informasjon av fortrolig art er underlagt taushetsplikt. Prest og diakon skal alltid være tilgjengelig for kirkeverter om samtalsituasjonen opplevdes utfordrende.

Trygg vakt

Det hører med til sjeldenhetene at det forekommer uheldige hendelser i forbindelse med *Åpen kirke*. Skulle dette skje, må kirkeverten forholde seg rolig og handle adekvat. Kirkevertene må derfor, før de begynner i tjenesten, ha fått en grunnleggende opplæring.

Brann

Tilstrekkelig opplæring i brannsikkerhet skal gis kirkeverter. Opplæringen kan gis av kirkevergen som er sikkerhetsansvarlig, eller av brannvernleder som ofte er kirketjener eller bygg- og driftsansvarlig.

Behov for legehjelp

Kirkeverter må kunne elementær førstehjelp og ha kunnskap om hvor man finner utstyr til dette. Kontaktinformasjon til lokal legevakt og nødnummer ved akutte hendelser må være tilgjengelig.

Uromoment

Trening i høflig og bestemt å be sterkt urolige og forstyrrende personer om å forlate bygget bør det også gis trening i. Er vedkommende truende, skal man gå ut av kirken eller til et sted hvor man kan låse seg inne og ringe politiet derfra. Tryggheten til kirkeverten er viktigst.

Kontaktinformasjon

Politi, telefon 112

Lege, akutt telefon 113 og legevakt: telefon

Brann, telefon 110

Kirkens kontaktperson for kirkeverten:

Kontaktperson: navn, e-post og telefon

Etter slike hendelser, vil kirkeverten bli invitert til en debrifings-samtale med ansvarlig for kirkevertene og annen nødvendig oppfølging.

Avtale

Det bør skrives en avtale mellom menigheten og kirkeverten for omfanget og varigheten av oppgaven, samt gis grunnleggende opplæring i taushetsplikt for ansatte.

2. QR-kode

QR-kode (Quick Response Code) er et strekkodesystem som via kamera på en smarttelefon raskt kan koble brukeren opp til en utvalgt informasjonskilde på nett, f.eks. en nettside med foto, tekst og film. Det er enkelt og helt gratis å lage selve QR-koden, se mer informasjon om QR-kode-generatoren på <https://www.qr-kode.no/>. Ønsker man å gjøre dette, legges URL'en til det ønskede oppslaget på QR-kode-generatoren. En visuell QR-kode blir produsert og kan skrives ut. Koden kan også produseres i et mer holdbart materiale som f.eks. et skilt. Dette må bestilles hos en vanlig skilt-leverandør. Skiltet festes på godt synlig sted for besøkende.

3. Forslag til brosjyre

Tilgjengelig i Ressursbanken.no i ressursen Åpen kirke og kan tilpasses i malverktøyet trykksak.kirken.no.

Utside brosjyre

Innside brosjyre

Ressurser

www.skjerikirken.no

www.kirkesok.no

www.pilegrimsleden.no

www.kulturtanken.no

www.visitnorway.com

[KAs Veileder for sikring av kirker](#)

Mer himmel på jord

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet